

dr hab. Sylwia Majkowska-Szulc, prof. UG

Autorka jest profesorem uczelni w Zakładzie Prawa Prywatnego Międzynarodowego, w Katedrze Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego (ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4257-7030>).

Zasady kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania z terytorium Unii Europejskiej do Rosji po inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 r.

Słowa kluczowe: *wspólna polityka handlowa, produkty podwójnego zastosowania, technologie podwójnego zastosowania, kontrola wywozu produktów podwójnego zastosowania, broń masowego rażenia, cyberinwigilacja*

Tematem artykułu jest kontrola wywozu produktów podwójnego zastosowania z terytorium Unii Europejskiej do Rosji w szczególnej sytuacji, jaka nastąpiła po inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 r. Przedmiotem analizy są z jednej strony przepisy dotyczące wywozu produktów podwójnego zastosowania, z drugiej – przepisy nakładające sankcje mające na celu osłabienie ekonomiczne i bojowe Rosji, w tym pozbawienie dostępu do krytycznych technologii i rynków. Celem artykułu była ocena skuteczności działań Unii Europejskiej w zakresie kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania do Rosji po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji wojskowej przeciwko Ukrainie w 2022 r. Przeprowadzona analiza uzasadnia twierdzenie, że zakres i tryb wprowadzania ograniczeń w wywozie produktów podwójnego zastosowania z Unii do Rosji świadczą o skuteczności pewnych mechanizmów wypracowanych w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Jednocześnie uwidoczniło, że niektóre elementy unijnego systemu kontroli wywozu nadal wymagają dopracowania.

1. Uwagi wprowadzające

Kontrola wywozu produktów podwójnego zastosowania mieści się w zakresie wspólnej polityki handlowej¹, która z kolei stanowi integralną część działań zewnętrznych Unii Europejskiej². Podstawową zasadą wspólnej polityki handlowej jest zasada swobody wywozu. W myśl tej zasady wywóz do państw trzecich jest wolny w tym znaczeniu, że nie podlega żadnym ograniczeniom ilościowym, z zastrzeżeniem odstępstw przewidzianych przez prawo UE³. Przykładem wyjątku od zasady

swobody wywozu jest wywóz produktów podwójnego zastosowania. Jednym z celów Unii w stosunkach zewnętrznych jest przyczynianie się do pokoju i bezpieczeństwa oraz do swobodnego i uczciwego handlu przy jednoczesnym poszanowaniu praw człowieka⁴. Handel produktami podwójnego zastosowania wpisuje się w ten cel. Skuteczna kontrola wywozu produktów podwójnego zastosowania przyczynia się między innymi do spowolnienia rozprzestrzeniania się broni masowego rażenia (BMR). Samo pojęcie produktów podwójnego zastosowania ma charakter dynamiczny ze względu na rozwój nauki i techniki. Postęp w naukach biologicznych może zwiększać oddziaływanie broni biologicznej. Jednocześnie istnieje ryzyko ataków przy pomocy materiałów chemicznych i promieniotwórczych⁵.

1 Art. 207 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47) – dalej TFUE.

2 Część piąta „Działania zewnętrzne Unii”, tytuł II „Wspólna Polityka Handlowa” TFUE.

3 Motyw 4 i art. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/479 z 11.03.2015 r. w sprawie wspólnych reguł wywozu (Dz.Urz. UE L 83, s. 34). Szerzej na ten temat S. Majkowska-Szulc, *Uwarunkowania polityki handlowej i perspektywy rozwoju eksportu przedsiębiorstw z Unii Europejskiej* [w:] *Analiza handlu zagranicznego Polski w świetle najnowszych koncepcji teoretycznych. Implikacje dla polityki gospodarczej*

w dobie kryzysu, red. K. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, Warszawa 2016, s. 201–205.

4 Art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13).

5 Rada Unii Europejskiej, *Europejska Strategia Bezpieczeństwa. Bezpieczna Europa w lepszym świecie*, <https://data.europa.eu/doi/10.2860/16160>.

Tymczasem zaciera się granica między sektorami cywilnym i wojskowym, co powoduje zagrożenia o charakterze hybrydowym. O ile handel uzbrojeniem odbywa się co do zasady z udziałem podmiotów państwowych, o tyle handel produktami podwójnego zastosowania jest w dominującym stopniu realizowany przez przedsiębiorców. Wobec pojawienia się wspomnianych zagrożeń hybrydowych konieczne stało się podjęcie na szczeblu UE wysiłków zmierzających do uniemożliwienia podmiotom niepaństwowym dostępu do pewnych produktów wrażliwych. Ponadto działanie na szczeblu Unii było konieczne, by wyeliminować zakłócenia konkurencji wewnątrz rynku jednolitego oraz propagować spójność kontroli z państwami trzecimi i równe warunki działania w skali światowej⁶. W 2019 r. wywóz produktów podwójnego zastosowania stanowił około 2,3% całkowitego wywozu UE27, a wartość handlu produktami podwójnego zastosowania wyniosła 119 mld EUR. Jednocześnie niewielka część wywozu była przedmiotem odmowy, ponieważ w 2019 r. wydano 603 odmowy, co stanowiło jedynie około 0,89% wartości wywozu produktów podwójnego zastosowania podlegającego kontroli w tym roku. W ramach egzekwowania przepisów w 2019 r. odnotowano 144 przypadki naruszenia przepisów dotyczących kontroli wywozu, a krajowe organy ścigania nałożyły jedynie osiem kar administracyjnych i 16 sankcji karnych⁷. Przedstawione dane świadczą o tym, że mimo ograniczeń kwota obrotu produktami podwójnego zastosowania jest niebagatelna, ale system kontroli wywozu lub informacji może wymagać zwiększenia skuteczności.

Wagę problemu kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania spotęgowała inwazja wojskowa na pełną skalę rozpoczęta przez Federację Rosyjską 24.02.2022 r. i skierowana przeciwko Ukrainie. Wraz z eskalacją konfliktu wzrosła też groźba wojny nuklearnej ze strony Rosji⁸. Od dnia wspomnianej inwazji wojskowej Rada Europejska i Rada Unii Europejskiej spotykają się regularnie, by analizować sytuację w Ukrainie z różnych perspektyw. Jednym z kluczowych działań było uzgodnienie 30.05.2022 r. przez Radę Europejską szóstego pakietu sankcji przeciwko Rosji⁹. Sankcje mają na celu osłabienie ekonomiczne Rosji, w tym pozbawienie dostępu do krytycznych technologii i rynków, by znacznie ograniczyć zdolność bojową Rosji. Za pakietem ogólnych sankcji gospodarczych kryją się konkretne szczegółowe regulacje prawne, których przykładem jest dostosowanie zasad wywozu produktów podwójnego zastosowania do nowej sytuacji, a w efekcie całkowity zakaz eksportu towarów i usług podwójnego

zastosowania z terytorium celnego Unii Europejskiej do Rosji. Zakaz wywozu jest możliwy do wyegzekwowania jedynie pod warunkiem ustanowienia skutecznego unijnego systemu kontroli. Przewidziane w prawie UE wyjątki pozostawiają bardzo wąskie możliwości eksportu produktów podwójnego zastosowania, a ich analiza wykracza poza ramy niniejszej publikacji. Celem niniejszego artykułu jest analiza i ocena działań Unii w zakresie kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania do Rosji po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji wojskowej przeciwko Ukrainie w 2022 r.

2. Pojęcie produktu podwójnego zastosowania i pojęcie wywozu

Definicja legalna pojęcia produktów podwójnego zastosowania znajduje się w art. 2 pkt 1 rozporządzenia 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania¹⁰. Dodatkowo załącznik I do ww. rozporządzenia zawiera wykaz produktów podwójnego zastosowania, w przypadku których konieczne jest uzyskanie zezwolenia na wywóz. Wykaz ten podlega okresowym zmianom i dotyczy zarówno towarów nowych, jak i używanych. Przez produkty podwójnego zastosowania należy rozumieć produkty, które mogą być stosowane zarówno w celach cywilnych, jak i wojskowych, w tym oprogramowanie i technologia. Chodzi przy tym o produkty, które mogą być wykorzystane do projektowania, rozwijania, produkcji lub stosowania broni jądrowej, chemicznej lub biologicznej bądź środków jej przenoszenia, w tym wszystkie produkty, które mogą być użyte zarówno w zastosowaniach niewybuchowych, jak i w jakikolwiek sposób do wspomagania wytwarzania broni jądrowej lub innych urządzeń do wybuchu jądrowego¹¹. Do najważniejszych produktów podwójnego zastosowania, których wywóz do Rosji został zakazany w związku z rosyjską inwazją na Ukrainę, należą drony i oprogramowanie dla dronów, oprogramowanie do urządzeń szyfrujących, półprzewodniki¹², zaawansowana elektronika, chemikalia stosowane w broni chemicznej czy maszyny przemysłowe¹³.

Zezwolenia wymaga wywóz produktów podwójnego zastosowania wymienionych w załączniku I do rozporządzenia 2021/821¹⁴. Załącznik I klasyfikuje produkty podwójnego zastosowania w 10 kategorii oznaczonych od 0 do 9: materiały,

6 Uzasadnienie wniosku w sprawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, transferu, pośrednictwa, pomocy technicznej i tranzytu w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania, COM(2016) 616 final, pkt „Spójność z przepisami obowiązującymi w tej dziedzinie polityki” i „Pomocniczość”.

7 Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania rozporządzenia (UE) 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania, COM(2021) 716 final, s. 8, 10, 13.

8 A. Kacprzyk, *Nuklearne groźby Rosji podczas inwazji na Ukrainę*, <https://www.pism.pl/publikacje/nuklearne-grozby-rosji-podczas-inwazji-na-ukraine> (dostęp: 26.08.2022 r.).

9 Decyzja Rady 2014/512/WPZiB z 31.07.2014 r. dotycząca środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 229, s. 13) – dalej decyzja 2014/512/WPZiB; ponadto rozporządzenie Rady (UE) nr 833/2014 z 31.07.2014 r. dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 229, s. 1) – dalej rozporządzenie nr 833/2014.

10 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821 z 20.05.2021 r. ustanawiające unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (Dz.Urz. UE L 206, s. 1) – dalej rozporządzenie 2021/821.

11 Art. 2 pkt 1 rozporządzenia 2021/821.

12 Półprzewodniki są wszechobecne w wyposażeniu obronnym. Ze względu na istniejące i przyszłe zależności spowodowane brakiem własnych zdolności UE do produkcji układów półprzewodnikowych 8.02.2022 r. Komisja Europejska przyjęła wniosek dotyczący europejskiego aktu w sprawie czipów (ang. „A Chips Act for Europe”). Celem wniosku jest stworzenie najnowocześniejszego europejskiego ekosystemu czipów zdolnego zaspokoić potrzeby Unii w zakresie półprzewodników, w tym potrzeby obronne – Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Akt w sprawie czipów dla Europy, COM/2022/45 final.

13 Rozporządzenie Rady (UE) 2022/328 z 25.02.2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady (UE) nr 833/2014 dotyczącego środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 49, s. 1).

14 Art. 3 rozporządzenia 2021/821.

instalacje i urządzenia jądrowe; materiały specjalne i związane z nimi urządzenia; przetwarzanie materiałów; elektronika; komputery; telekomunikacja i „ochrona informacji”; czujniki i lasery; nawigacja i awionika; urządzenia okrętowe; kosmonautyka, aeronautyka, napęd. W pewnych szczególnych sytuacjach zezwolenia może wymagać także wywóz produktów podwójnego zastosowania innych niż wymienione w załączniku I do rozporządzenia 2021/821¹⁵. Dodatkowo w pewnych określonych w rozporządzeniu 2021/821 przypadkach zezwolenia wymaga wywóz niewymienionych w załączniku I produktów służących do cyberinwigilacji¹⁶.

Kluczowe jest również pojęcie wywozu. Obejmuje ono przede wszystkim procedurę wywozu w rozumieniu art. 269 unijnego kodeksu celnego¹⁷, ale także powrotny wywóz w rozumieniu art. 270 UKC czy też procedurę uszlachetniania biernego w rozumieniu art. 259 UKC. Uwzględniając stan rozwoju technologicznego, wywóz obejmuje ponadto przekazywanie oprogramowania lub technologii za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w tym za pośrednictwem faksu, telefonu, poczty elektronicznej lub w jakikolwiek inny sposób drogą elektroniczną do miejsca przeznaczenia poza obszarem celnym Unii. Chodzi o udostępnianie takiego oprogramowania i technologii w formie elektronicznej osobom fizycznym lub prawnym lub spółkom osobowym poza obszarem celnym Unii. Również obejmuje to ustne przekazywanie technologii, w przypadku gdy technologia jest opisywana za pośrednictwem środka komunikacji głosowej¹⁸. Tym samym pojęcie wywozu nie ogranicza się do fizycznego przekraczania granicy Unii przez produkt lub usługę podwójnego zastosowania.

3. Ramy prawne kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania po inwazji rosyjskiej w 2022 r.

Na ramy prawne kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania po inwazji rosyjskiej w 2022 r. składają się z jednej strony ogólne przepisy regulujące kontrolę wywozu produktów podwójnego zastosowania, z drugiej zaś przepisy dotyczące sankcji nałożonych na Rosję w związku z inwazją wojskową na Ukrainę. Łączy je to, że należą do obszaru działań zewnętrznych Unii. Eksporterzy chcący wywozić produkty podwójnego zastosowania z terytorium UE muszą jednocześnie przestrzegać przepisów wywozowych i tych nakładających sankcje. Z kolei kompetentne organy państw członkowskich są odpowiedzialne za skuteczne wykonywanie tych przepisów.

Wywóz produktów podwójnego zastosowania reguluje przede wszystkim rozporządzenie 2021/821 ustanawiające unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania. Weszło ono w życie 9.09.2021 r., zastępując rozporządzenie nr 428/2009¹⁹ ustanawiające wspólnotowy system

kontroli wywozu, transferu, pośrednictwa i tranzytu w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania. Ustanowiony na mocy rozporządzenia 2021/821 unijny system kontroli eksportu obejmuje wspólne zasady kontroli eksportu, w tym wspólny zestaw kryteriów oceny i wspólne rodzaje zezwoleń (pozwolenia indywidualne, globalne i ogólne). Wprowadza unijny wykaz produktów podwójnego zastosowania. Zawiera jednolite przepisy dotyczące kontroli końcowego przeznaczenia produktów niewymienionych w wykazie, a które można wykorzystać między innymi do programu rozprzestrzeniania BMR lub do naruszeń praw człowieka. Przewiduje system kontroli pośrednictwa i pomocy technicznej związanej z produktami podwójnego zastosowania i ich tranzytem przez terytorium UE. Wprowadza obowiązek prowadzenia przez eksporterów dokładnych rejestrów. W końcu rozporządzenie 2021/821 ustanawia sieć kompetentnych organów wspierających wymianę informacji oraz spójne wdrażanie i egzekwowanie kontroli w całej UE.

Przyjęcie rozporządzenia 2021/821 było wynikiem porozumienia politycznego z 2020 r., w ramach którego uzgodniono całościową „aktualizację systemu” celem zwiększenia skuteczności unijnego systemu kontroli wywozu. Umożliwiono Unii skuteczniejsze reagowanie na wyzwania związane z nowymi technologiami podwójnego zastosowania, w tym zwłaszcza z cyberinwigilacją. Technologie z zakresu cyberinwigilacji stwarzają ryzyko dla bezpieczeństwa krajowego i międzynarodowego, w tym dla praw człowieka. Wprowadzono nowe przepisy dotyczące kontroli wywozu niektórych szczególnych technologii inwigilacji informatycznej, dzięki czemu wypełniono lukę regulacyjną polegającą na niewystarczającej podstawie prawnej kontroli w tej dziedzinie. Zaktualizowano najważniejsze pojęcia, w tym definicję eksportera obejmującą osoby fizyczne i naukowców uczestniczących w transferach technologii podwójnego zastosowania. Uproszczono i zharmonizowano procedury udzielania zezwoleń. Uproszczono zarządzanie kontrolą i zmniejszono obciążenia podmiotów gospodarczych na rynku jednolitym. Umożliwiono Komisji wprowadzanie w drodze procedury uproszczonej, czyli aktów delegowanych, zmian do wykazu produktów lub miejsc przeznaczenia objętych szczególną formą kontroli, tak by system kontroli wywozu był bardziej zdolny do dostosowywania się do zmieniających się warunków. Zwiększono wymianę informacji między organami wydającymi zezwolenia a Komisją w celu poprawy przejrzystości decyzji w sprawie zezwoleń. Zwiększono bezpieczeństwo elektronicznej wymiany informacji między organami wydającymi zezwolenia a organami egzekwującymi przepisy. W końcu nawiązano dialog z państwami trzecimi w celu zwiększenia globalnego bezpieczeństwa²⁰. Warto podkreślić, że nowe przepisy w zakresie kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania były przygotowywane przez kilka lat, a weszły w życie zaledwie pół roku przed rozpoczęciem rosyjskiej inwazji wojskowej na pełną skalę w Ukrainie.

Z kolei sankcje nałożone na Federację Rosyjską reguluje rozporządzenie nr 833/2014 dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie, w wersji wielokrotnie przekształconej²¹. Zostało

15 Szczegóły art. 4 rozporządzenia 2021/821.

16 Szczegóły art. 5 rozporządzenia 2021/821.

17 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z 9.10.2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.Urz. UE L 269, s. 1) – dalej UKC.

18 Art. 2 rozporządzenia 2021/821.

19 Rozporządzenie Rady (WE) nr 428/2009 z 5.05.2009 r. ustanawiające wspólnotowy system kontroli wywozu, transferu, pośrednictwa i tranzytu w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania (Dz.Urz. UE L 134, s. 1).

20 Sprawozdanie..., COM(2021) 716 final, pkt „Modernizacja prawodawstwa”; ponadto uzasadnienie..., COM(2016) 616 final.

21 Tekst skonsolidowany z 22.07.2022 r., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0833-20220722&qid=1661503134188> (dostęp: 7.09.2022 r.).

ono przyjęte po inwazji Rosji na Ukrainę w 2014 r.²² Pierwotnie rozporządzeniem nr 833/2014 wprowadzono zakaz wywozu produktów podwójnego zastosowania do Rosji z pewnymi wyjątkami, a w zależności od rozwoju sytuacji zakładano zawieszenie lub uchylenie sankcji nałożonych na Rosję albo ich uzupełnienie o inne środki ograniczające. Po rozpoczęciu przez Federację Rosyjską inwazji wojskowej na pełną skalę w Ukrainie 24.02.2022 r. wprowadzenie dalszych ograniczeń stało się koniecznością. Sankcje dotyczące produktów podwójnego zastosowania, kontroli wywozu i finansowania wywozu wprowadzono niezwłocznie, to znaczy w ramach tzw. drugiego pakietu sankcji przyjętego 25.02.2022 r.²³ Środki te mają zastosowanie od 26.02.2022 r. Należą one do kategorii sankcji gospodarczych. Sankcje te były zgodne z decyzją Rady (WPZiB) 2022/327 z 25.02.2022 r. w sprawie zmiany decyzji 2014/512/WPZiB dotyczącej środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie²⁴. W konsekwencji wprowadzono sankcje indywidualne, rozszerzając wykaz osób powiązanych z bazą obronną i przemysłową Rosji, na które nałożono surowsze ograniczenia wywozowe dotyczące produktów i technologii podwójnego zastosowania oraz towarów i technologii, które mogłyby przyczynić się do zwiększenia potencjału rosyjskiego sektora obronnego i bezpieczeństwa pod względem technologicznym. Równolegle rozszerzono wykaz towarów i technologii podlegających kontroli, a które mogą przyczynić się do wzmocnienia potencjału militarnego i technologicznego Rosji lub do rozwoju rosyjskiego sektora obronnego i bezpieczeństwa (sankcje gospodarcze)²⁵.

Ze względu na powagę sytuacji wspomniane ograniczenia wywozowe zostały zastrzeżone w drodze decyzji (WPZiB) 2022/430 z 15.03.2022 r.²⁶ Między innymi zakazano bezpośredniego lub pośredniego uczestnictwa w jakiegokolwiek transakcji z osobą prawną, podmiotem lub organem z siedzibą w Rosji, które podlegają kontroli publicznej lub są w ponad 50% własnością publiczną lub w których Rosja, jej rząd lub rosyjski bank centralny mają prawo do udziału w zyskach lub z którymi Rosja, jej rząd lub rosyjski bank centralny utrzymują inne istotne stosunki gospodarcze²⁷. Ograniczono także wyjątki od zakazu wywozu w ten sposób, że właściwe organy państw członkowskich mogą zezwolić na sprzedaż, dostawę, przekazywanie lub wywóz towarów i technologii podwójnego zastosowania oraz towarów i technologii lub na świadczenie powiązanej pomocy technicznej lub finansowej wyłącznie w dwóch przypadkach. Po pierwsze, jeśli jest to niezbędne do pilnego zapobieżenia zdarzeniu, które może mieć poważne lub istotne konsekwencje dla zdrowia i bezpieczeństwa ludzi lub dla środowiska, lub do pilnego złagodzenia skutków tego zdarzenia. Po drugie, jeśli takie towary lub technologie lub powiązana pomoc techniczna lub finansowa są należne na podstawie umów zawartych przed 26.02.2022 r. lub umów dodatkowych niezbędnych

do wykonania takich umów, pod warunkiem że wnioski o zezwolenie złożono przed 1.05.2022 r.²⁸ Równolegle wprowadzono inne ograniczenia powiązane z produktami podwójnego zastosowania, w tym ograniczenia wywozowe na towary i technologie nawigacyjne²⁹, a ponadto na sprzęt, technologie i usługi dla rosyjskiego przemysłu energetycznego z wyjątkiem przemysłu jądrowego i sektora (*downstream*) transportu energii³⁰.

4. Jednolity unijny system kontroli wywozu, transferu, tranzytu i pośrednictwa w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania

Rozporządzenie 2021/821 ustanawia jednolity system kontroli wywozu, transferu, tranzytu i pośrednictwa w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania. Z jednej strony jednolity system kontroli jest przejawem wypełniania przez Unię międzynarodowych zobowiązań, zwłaszcza w zakresie zapobiegania rozprzestrzenianiu broni jądrowej (nieproliferaacji). Z drugiej strony rozporządzenie 2021/821 ustanawia wspólny wykaz kontrolny UE i zasady jego wdrożenia, w szczególności system zezwoleń. Oznacza to, że co do zasady wywóz produktu podwójnego zastosowania z UE do państwa niebędącego członkiem UE wymaga zezwolenia na wywóz. Wśród sankcji nałożonych na Rosję znalazły się także ograniczenia w zakresie zezwoleń na wywóz.

Co do zasady rozporządzenie 2021/821 wprowadziło cztery rodzaje zezwoleń: indywidualne zezwolenia na wywóz, globalne zezwolenia na wywóz, krajowe generalne zezwolenia na wywóz oraz generalne unijne zezwolenia na wywóz w odniesieniu do wywozu określonych produktów do określonych miejsc na podstawie konkretnych warunków i wymogów określonych w sekcjach A–H załącznika II. Z kolei w ramach ostatniego z wymienionych zezwoleń wyróżnia się osiem generalnych unijnych zezwoleń na wywóz w odniesieniu do wywozu określonych produktów do określonych miejsc przeznaczenia na podstawie konkretnych warunków i wymogów: wywóz do Australii, Islandii, Japonii, Kanady, Norwegii, Nowej Zelandii, Szwajcarii, wraz z Liechtensteinem, Zjednoczonego Królestwa i Stanów Zjednoczonych (zezwolenie EU001); wywóz niektórych produktów podwójnego zastosowania do niektórych miejsc przeznaczenia (zezwolenie EU002); wywóz po naprawie/wymianie (zezwolenie EU003); czasowy wywóz na wystawy lub targi (zezwolenie EU004); telekomunikacja (zezwolenie EU005); związki chemiczne (zezwolenie EU006); wywóz oprogramowania i technologii wewnątrz grupy (zezwolenie EU007); szyfrowanie (zezwolenie EU008). Jeśli chodzi o wywóz do Rosji, to można było stosować trzy generalne unijne zezwolenia na wywóz: EU003 (powrotny wywóz produktów po naprawie lub wymianie w UE), EU004 (wywóz

22 Por. Ł. Gruszczyński, M. Menkes, *The Legality of the EU Trade Sanctions Imposed on the Russian Federation under WTO Law* [w:] *The Case of Crimea's Annexation Under International Law*, red. W. Czapliński, S. Dębski, R. Tarnogórski, K. Wierczyńska, Warszawa 2017, s. 239–242.

23 Zob. rozporządzenie Rady (UE) 2022/328.

24 Dz.Urz. UE L 48, s. 1 – dalej decyzja 2022/327.

25 Art. 2 i 2b rozporządzenia nr 833/2014; ponadto art. 1 decyzji 2022/327.

26 Decyzja Rady (WPZiB) 2022/430 z 15.03.2022 r. w sprawie zmiany decyzji 2014/512/WPZiB dotyczącej środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 871, s. 56).

27 Art. 1aa decyzji 2014/512/WPZiB.

28 Art. 3b ust. 1 decyzji 2014/512/WPZiB.

29 Rozporządzenie Rady (UE) 2022/394 z 9.03.2022 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 833/2014 dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 81, s. 1).

30 Rozporządzenie Rady (UE) 2022/428 z 15.03.2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 833/2014 dotyczącego środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 871, s. 13).

artykułów na targi lub wystawy), EU005 (wywóz sprzętu telekomunikacyjnego)³¹. W związku z eskalacją konfliktu należało uniemożliwić Rosji dostęp do technologii krytycznych i produktów podwójnego zastosowania, w związku z czym Unia Europejska podjęła decyzję o skreśleniu Rosji z wykazów miejsc przeznaczenia określonych w odniesieniu do generalnych unijnych zezwoleń na wywóz nr EU003, EU004 i EU005. Warto podkreślić, że wspomniany zakaz został wprowadzony po zastosowaniu trybu pilnego przewidzianego w art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, a rozporządzenie delegowane Komisji skreślające Rosję jako miejsce przeznaczenia z zakresu generalnych unijnych zezwoleń na wywóz weszło w życie następnego dnia po jego ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym UE³². W konsekwencji od 5.05.2022 r. nie ma możliwości uzyskania generalnego unijnego zezwolenia na wywóz produktów podwójnego zastosowania do Rosji. Należy podkreślić, że przedstawiony zakaz dotyczy produktów podwójnego zastosowania, których wywóz wymaga uzyskania generalnego unijnego zezwolenia na wywóz.

Unijny system kontroli wywozu nakłada obowiązki zarówno na organy państw członkowskich, jak i na instytucje UE, w tym zwłaszcza na Komisję. Udzielając zezwoleń lub odmawiając jego wydania, organy państwa członkowskiego powinny uwzględniać własne zobowiązania, które przyjęły jako członkowie międzynarodowych systemów nieproliferacyjnych i porozumień w sprawie kontroli wywozu, własne zobowiązania w ramach sankcji nałożonych przez wspólne stanowisko lub wspólne działanie, przyjęte przez Radę lub decyzję OBWE lub przez wiążącą rezolucję Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych³³, a także względy krajowej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, włącznie z dziedzinami objętymi aktami prawa UE³⁴, jak na przykład zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego³⁵. Pod uwagę brane jest także zamierzone końcowe zastosowanie i ryzyko zmiany tego zastosowania przez innego użytkownika końcowego³⁶. W ramach obowiązków informacyjnych państwa członkowskie przekazują Komisji informacje na temat organów krajowych uprawnionych do udzielania zezwoleń na wywóz produktów podwójnego zastosowania i wydawania zakazu tranzytu nieunijnych produktów tego typu oraz środków podjętych w związku z egzekwowaniem postanowień rozporządzenia. Państwa członkowskie współpracują z Komisją, aby zagwarantować spójne i skuteczne wdrożenie i egzekwowanie kontroli wywozu.

Obowiązki Komisji są związane z koordynacją całego systemu na szczeblu Unii. W tym celu Komisja opracowuje bezpieczny, szyfrowany system wsparcia współpracy i wymiany informacji między organami krajowymi i – w stosownych przypadkach – Komisją. Wspólnie z Radą wydaje wytyczne i zalecenia dla eksporterów i pośredników w sprawie najlepszych praktyk, by zapewnić efektywność systemu kontroli wywozu i spójność jego wdrażania. Przygotowuje roczne sprawozdanie z wykonywania rozporządzenia 2021/821 zawierające informacje dotyczące liczb, wartości i miejsc przeznaczenia produktów ujętych we wnioskach, które zatwierdzono i odrzucono. W końcu, Komisja wydaje akty delegowane w celu zmiany wykazów produktów i miejsc docelowych podlegających poszczególnym kontrolom³⁷. W 2019 r. Komisja utworzyła nowe stanowisko głównego urzędnika ds. egzekwowania przepisów handlowych (Chief Trade Enforcement Officer – CTEO). Zadaniem CTEO jest między innymi działanie na rzecz wdrażania przepisów prawa UE z zakresu kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania. Równoległe Komisja dokonała restrukturyzacji organizacji Dyrekcji Generalnej ds. Handlu polegającą na połączeniu kontroli wywozu i monitorowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w ramach jednego działu w DG ds. Handlu pod nadzorem CTEO. Uzasadnieniem dla wprowadzonych zmian był fakt, że kontrola wywozu oraz monitorowanie BIZ stanowią narzędzia strategicznej kontroli handlu i inwestycji w celu zapewnienia bezpieczeństwa w UE³⁸. Z perspektywy rozwoju sytuacji w Europie zmiany te należy ocenić pozytywnie.

Należy zwrócić uwagę na trudności w pozyskiwaniu wiarygodnych informacji na temat całkowitego wywozu produktów podwójnego zastosowania, w tym produktów podwójnego zastosowania niewymienionych w wykazie. Trudności te wynikają z faktu, że wywóz produktów podwójnego zastosowania nie odpowiada określonemu sektorowi unijnej gospodarki. Źródłem informacji są więc dane dotyczące zezwoleń gromadzonych przez właściwe organy oraz dane statystyczne dotyczące towarów objętych opłatami celnymi, które obejmują produkty podwójnego zastosowania. Gromadzone szacunkowe dane nie obejmują usług ani niematerialnych transferów technologii związanych z handlem produktami podwójnego zastosowania, więc rzeczywista wielkość wywozu produktów podwójnego zastosowania jest jeszcze większa niż ta wynikająca z dotychczasowych sprawozdań Komisji. Z tego względu Komisja, wspierana przez Grupę koordynacyjną ds. produktów podwójnego zastosowania (Dual Use Coordination Group – DUCG), rozwijała elektroniczny system rejestracji produktów podwójnego zastosowania w zakresie powiadomienia o odmowie udzielenia zezwolenia, obsługi konsultacji między właściwymi organami i uruchomiono nową funkcję obsługującą wymianę informacji z właściwym organem Zjednoczonego Królestwa. Jak wskazano na początku artykułu, kwota obrotu produktami podwójnego zastosowania jest niebagatelna, ponieważ w 2019 r. wyniosła 199 mld EUR, więc tym bardziej system kontroli wywozu produktów podwójnego zastosowania w czasie rosyjskiej inwazji wojskowej na Ukrainę powinien być skuteczny.

31 Załącznik II do rozporządzenia 2021/821 „Wzory generalnych unijnych zezwoleń na wywóz”.

32 Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/699 z 3.05.2022 r. zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821 poprzez skreślenie Rosji jako miejsca przeznaczenia z zakresu generalnych unijnych zezwoleń na wywóz (Dz.Urz. UE L 130I, s. 1).

33 Na temat (nie)zgodności sankcji z Porozumieniem WTO: D. Azaria [w:] *The European Union and International Dispute Settlement*, red. M. Cremona, A. Thies, R.A. Wessel, Bloomsbury Publishing, Londyn 2017, s. 68–70.

34 Art. 4 i 12 rozporządzenia 2021/821.

35 Wspólne stanowisko Rady 2008/944/WPZiB z 8.12.2008 r. określające wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego (Dz.Urz. UE L 335, s. 99); ponadto Wspólny wykaz uzbrojenia Unii Europejskiej przyjęty przez Radę w dniu 21 lutego 2022 r. (sprzęt objęty wspólnym stanowiskiem Rady 2008/944/WPZiB określającym wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego) (uaktualnia i zastępuje wspólny wykaz uzbrojenia Unii Europejskiej przyjęty przez Radę w dniu 17 lutego 2020 r.) (Dz.Urz. UE C 100, s. 3).

36 Art. 12 rozporządzenia 2021/821.

37 Art. 19 rozporządzenia 2021/821.

38 Komisja Europejska, *Unia będzie skuteczniej egzekwować swoje przepisy handlowe*, Komunikat prasowy IP/21/601 z 13.02.2021 r.; sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania rozporządzenia (UE) 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania, COM(2021) 716 final.

5. Specyficzny charakter prawny sankcji z zakresu WPZiB

Z punktu widzenia omawianego tematu ważne jest pokazanie pewnej specyfiki sankcji nakładanych w związku z zagrożeniem dla światowego pokoju i bezpieczeństwa. Analizy charakteru prawnego tego rodzaju sankcji można dokonać na podstawie doświadczeń Unii Europejskiej w walce z terroryzmem, gdy wdrażając rezolucje Rady Bezpieczeństwa, Unia Europejska przyjmowała środki obejmujące zamrożenie funduszy i zasobów gospodarczych osób i podmiotów, które na przykład przyczyniały się do rozwoju irańskiego programu jądrowego. Wnieszone wówczas przez osoby i podmioty objęte tymi środkami skargi stanowiły przedmiot licznych postępowań przed Sądem Unii i w ramach odwołania przed Trybunałem Sprawiedliwości. Jak trafnie podsumował rzecznik generalny Bot w swej opinii w sprawie C-348/12 P, Rada UE przeciwko Manufacturing Support & Procurement Kala Naft Co.³⁹, skargi te bardzo często prowadziły do stwierdzenia nieważności kwestionowanych środków polegających na zamrożeniu funduszy⁴⁰. Stwierdzenie nieważności opierało się wówczas zasadniczo na stwierdzeniu naruszenia obowiązku uzasadnienia zastosowanych środków w wystarczający sposób albo na tym, że Rada nie przedstawiła żadnych informacji, by udowodnić swoje twierdzenia, lub też na obu tych elementach łącznie. Jak słusznie podkreślił rzecznik generalny Bot, było to wynikiem nieprzystosowania kontroli sądowej do specyfiki rozpatrywanych środków. Pomijano bowiem szereg parametrów i okoliczności sprawy, w tym prewencyjny charakter środków ograniczających przyjętych wówczas wobec Islamskiej Republiki Iranu⁴¹. Omawiana sprawa dała Trybunałowi Sprawiedliwości możliwość określenia wytycznych kontroli sądowej, która powinna być sprawowana nad środkami w postaci zamrożenia funduszy obejmujących osoby i podmioty uznane za wspierające działania w zakresie rozprzestrzeniania broni jądrowej. Trybunał Sprawiedliwości podzielił stanowisko zaproponowane przez rzecznika generalnego Bota⁴².

Prewencyjny charakter sankcji ma kluczowe znaczenie dla standardu kontroli sądowej w sprawach z zakresu sankcji wprowadzanych w ramach WPZiB. Celem sankcji indywidualnych, ale także sankcji gospodarczych, jest uniemożliwienie

wskazanym osobom lub podmiotom dostępu do zasobów gospodarczych i finansowych, które mogłyby posłużyć do wspierania działania stwarzającego zagrożenie rozprzestrzenianiem broni jądrowej lub związanego z rozwojem systemów jej przenoszenia (sankcja zamrażania funduszy finansowych). Skoro więc zadaniem sądu jest dokonanie oceny zgodności z prawem środka, którego celem jest zapobieganie zagrożeniu, to sąd ten nie może dokonać kontroli identycznej z kontrolą, którą powinien przeprowadzić w sprawie środka mającego na celu ukaranie stwierdzonego naruszenia. Nie należy wobec tego stosować metody kontroli zgodnej z procedurą, która *de facto* przypomina procedurę klasycznego prawa karnego. Nie chodzi przecież o nałożenie kary za czyn popełniony, ale o uniknięcie popełnienia czynu w przyszłości, a konkretnie o uniemożliwienie realizacji zagrożenia. Nietypowe jest to, że czyn może być jedynie hipotetyczny, bo przyszły, ale zagrożenie jest realne i tylko sankcjami można zapobiec tragicznym zdarzeniom. Częstość środków podejmowanych w dziedzinie WPZiB stanowią alternatywę dla wojny lub podjęcia działań wojennych i z tego względu mają szczególny charakter⁴³.

Istotą sankcji jest więc zamiar uniknięcia szkody. Zastosowanie środka prewencyjnego nie może być uzależnione co do zasady od przedstawienia dowodu, że zainteresowana osoba (fizyczna lub prawna) jest gotowa i naprawdę zdecydowana na popełnienie konkretnego czynu karalnego lub że już go popełniła. Wystarczające jest stwierdzenie, że istnieje obiektywne ryzyko, że dana osoba lub podmiot gospodarczy dokona czynu zagrażającego światowemu bezpieczeństwu. Rozstrzygając ewentualne roszczenia osób fizycznych lub prawnych w związku z wprowadzonymi sankcjami indywidualnymi lub gospodarczymi należy uwzględnić szczególny charakter Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, jak również szczególny charakter uprawnień przyznanych w tej dziedzinie instytucjom Unii Europejskiej⁴⁴. Zadaniem Trybunału Sprawiedliwości jest sprawdzenie, czy podjęte środki obiektywnie znajdują się w obszarze wyznaczonym przez decyzje przyjęte przez Radę w dziedzinie WPZiB i czy nie stanowią nadużycia proceduralnego. Oderwane od charakteru WPZiB byłoby natomiast żądanie od instytucji Unii i od państw członkowskich, by przedstawiły dowód, że taki podmiot popełnił konkretne czyny przed zatwierdzeniem środków uniemożliwiających ich popełnienie⁴⁵.

6. Wnioski

Bezsprawnie rozprzestrzenianie broni jądrowej stanowi jedno z największych zagrożeń dla światowego pokoju i bezpieczeństwa. Do niedawna zagrożenie to wynikało z braku stabilności sytuacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie, a po rosyjskiej inwazji w Ukrainie w 2022 r. pojawiło się także w Europie. Zakres i tryb wprowadzania ograniczeń, a w konsekwencji także zakazu wywozu produktów podwójnego zastosowania z Unii do Rosji, świadczą o skuteczności pewnych mechanizmów wypracowanych w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Jednocześnie niektóre elementy unijnego systemu

39 Opinia rzecznika generalnego Y. Bota z 11.07.2013 r., C-348/12 P, Rada Unii Europejskiej przeciwko Manufacturing Support & Procurement Kala Naft Co., Tehran, EU:C:2013:470 – dalej opinia C-348/12 P, Rada przeciwko Manufacturing Support.

40 Wyroki Sądu: z 26.10.2012 r., T-53/12, CF Sharp Shipping Agencies przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2012:578; z 26.10.2012 r., T-63/12, Oil Turbo Compressor Co. (Private Joint Stock) przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2012:579; z 5.12.2012 r., T-421/11, Qualitest przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2012:646; z 11.12.2012 r., T-15/11, Sina Bank przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2012:661; z 29.01.2013 r., T-496/10, Bank Mellat przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:39; z 5.02.2013 r., T-494/10, Bank Saderat Iran przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:59; z 20.03.2013 r., T-495/10, Bank Saderat przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:142; z 17.04.2013 r., T-404/11, Turbo Compressor Manufacturer (TCMFG) przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:194; z 16.05.2013 r., T-392/11, Iran Transfo przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:254; z 12.06.2013 r., sprawy połączone T-128/12 i T-182/12, HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH przeciwko Radzie Unii Europejskiej, EU:T:2013:312.

41 Opinia C-348/12 P, Rada przeciwko Manufacturing Support, pkt 1–8.

42 Wyrok TS z 28.11.2013 r., C-348/12 P, Rada Unii Europejskiej przeciwko Manufacturing Support & Procurement Kala Naft Co., Tehran, EU:C:2013:776.

43 Opinia C-348/12 P, Rada przeciwko Manufacturing Support, pkt 9–14.

44 Przeciwnie T. Szabados, *Economic Sanctions in EU Private International Law*, Bloomsbury Publishing, Londyn 2020, s. 171.

45 Opinia C-348/12 P, Rada przeciwko Manufacturing Support, pkt 9–14.

kontroli wywozu nadal wymagają dopracowania. Zacieranie się granic między sektorami cywilnym i wojskowym stwarza okazję do naruszeń, co może powodować zarówno zagrożenia o charakterze hybrydowym, jak i typowo wojskowym w związku z trwającą rosyjską inwazją w Ukrainie. W efekcie koniecznością stało się podjęcie działań zmierzających do uniemożliwienia podmiotom niepaństwowym dostępu do produktów wrażliwych, które mogłyby służyć wsparciu militarnemu Rosji. Ponadto konieczne są nieustanne wspólne wysiłki na rzecz kontroli technologii cybernetycznej, w tym między innymi oprogramowania do monitorowania organów ścigania oraz systemów, sprzętu i komponentów kryminalistyki cyfrowej ostatnio wpisanych do wykazu produktów podwójnego zastosowania. Generalnie kontrola niematerialnych transferów technologii związanych z handlem produktami podwójnego zastosowania na długo pozostanie jeszcze wyzwaniem dla unijnego systemu kontroli wywozu.

Bibliografia / References

- Azaria D. [w:] *The European Union and International Dispute Settlement*, red. M. Cremona, A. Thies, R.A. Wessel, Bloomsbury Publishing, Londyn 2017.
- Gruszczyński Ł., Menkes M., *The Legality of the EU Trade Sanctions Imposed on the Russian Federation under WTO Law* [w:] *The Case of Crimea's Annexation Under International Law*, red. W. Czaplinski, S. Dębski, R. Tarnogórski, K. Wierczyńska, Warszawa 2017.
- Kacprzyk A., *Nuklearne zagrożenia Rosji podczas inwazji na Ukrainę*, <https://www.pism.pl/publikacje/nuklearne-grozby-rosji-podczas-inwazji-na-ukraine> (dostęp: 26.08.2022 r.).
- Majkowska-Szulc S., *Uwarunkowania polityki handlowej i perspektywy rozwoju eksportu przedsiębiorstw z Unii Europejskiej* [w:] *Analiza handlu zagranicznego Polski w świetle najnowszych koncepcji teoretycznych. Implikacje dla polityki gospodarczej w dobie kryzysu*, red. K. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, Warszawa 2016.
- Szabados T., *Economic Sanctions in EU Private International Law*, Bloomsbury Publishing, Londyn 2020.

Abstract

dr hab. Sylwia Majkowska-Szulc,
professor of the University of Gdansk

The author is an associate professor at the Division of Private International Law, Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Administration, University of Gdansk, Poland (ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4257-7030>).

Rules of Union Regime for the Control of Exports of Dual-Use Items from the European Union to the Russian Federation after the Russian Invasion of Ukraine in 2022

Keywords: *Common Commercial Policy, dual-use items (products), dual-use technologies, dual-use items export control, weapons of mass destruction, cyber-surveillance*

This article deals with the control of exports of dual-use items from the European Union to the Russian Federation in the special situation that occurred after the Russian invasion of Ukraine in 2022. On the one hand, regulations on the export of dual-use items are the subject of in-depth analysis. On the other hand, restrictive economic measures against Russia, including depriving it of access to critical technologies and markets, are discussed. The purpose of the article is to assess the effectiveness of the European Union's measures in controlling the export of dual-use items to Russia after the start of Russian military invasion of Ukraine in 2022. The conducted analysis justifies the claim that the scope and procedure for introducing restrictions on the export of dual-use items from the EU to the Russian Federation indicate the effectiveness of certain mechanisms developed under the Common Foreign and Security Policy. Simultaneously, it has become apparent that some elements of the EU export control system still need to be refined.

REKLAMA

Całe prawo w jednym miejscu Prawo.pl

Serwis
Prawo.pl to:

aktualne
informacje
prawne

wywiady, opinie
i komentarze
ekspertów

najnowsze
wyroki polskich
i unijnych sądów

zespół
doświadczonych
dziennikarzy

 Wolters Kluwer

LEX